

Provocări actuale privind camerele superioare parlamentare

[Contemporary Challenges Regarding the Superior Chambers of Parliaments]

Marian POPA

Abstract. *This article highlights the importance of initiating debates concerning upon the place and the role of the Upper Chamber in Romania. There are underlined the main challenges to which the Romanian Constitution review has to provide concrete answers over the next period of time. The article is trying to identify some reflection axes to give impetus to the Senate participation within the institutional process. The current institutional framework needs urgent intervention in order to avoid duplications and promote stability and continuity, on one side, and acting as an efficient institutional brake, on the other side. In a continuous changing domestic and European context, the author believes that a bicameral system is still necessary buy has to be refigured as regards the competencies of the two Chambers.*

Keywords: *Parliament, Senate, bicameralism, institutional mechanism, separation of powers, legitimacy, legislative process.*

Introducere

Contestarea bicameralismului parlamentar a devenit astăzi o realitate care se întâlnește nu numai în cadrul statelor cu vechi tradiții democratice, dar și în democrațiile post-comuniste. Rând pe rând, țări în care democrația a fost construită în jurul sistemului parlamentar bicameral clasic – Franța, Italia, sau care au aderat la Uniunea Europeană după 2004, optând pentru instituirea unei camere superioare pentru a oferi o certitudine sistemului parlamentar și pentru a exercita un

anumit control asupra camerei inferioare, revenind la tradițiile constituționale specifice existente înainte de cel de-al Doilea Război Mondial – România se confruntă cu o anumită rezistență în ceea ce privește menținerea a două camere în cadrul mecanismelor lor constituționale¹.

Prezentarea ipotezelor de lucru

Acest articol își propune să evalueze succint principalele provocări cu care se confruntă o serie de

parlamente bicamerale la nivel european. În acest sens, se va proceda la o comparație între funcționarea bicameralismului din România cu cel din state cu sisteme parlamentare similare și raporturi instituționale strânse, pe baza tradițiilor istorice comune, în special Franța și Republica Cehă, și punctual Italia și Polonia. În perspectiva revizuirii constituționale din România, articolul urmărește să evidențieze importanța abordării de către specialiști și opinia publică a unor aspecte referitoare la avantajele sau dezavantajele funcționării camerelor superioare, într-o Uniune Europeană care, la rândul ei, este supusă unor tensiuni instituționale profunde. Prezentul articol va încerca să identifice punctele tari care decurg din existența unei camere superioare, considerând că rolul acestora este încă necesar și poate fi consolidat.

Legitimitatea camerelor superioare

O evaluare echilibrată remarcă faptul că, după 25 de ani în care o serie de state din Centrul și Estul Europei au decis să includă în cadrul sistemelor lor instituționale și o a doua cameră, prezența acestora în cadrul diferitelor sisteme instituționale a reprezentat un câștig pentru democrație². Fără îndoială, statele post comuniste care au recurs la sisteme bicamerale au avut ca principală rațiune eliminarea imaginii respective a fostei lor camere unice, de tip Adunare Națională, și, într-o mai mică măsură, voința politică de

relegitimare a tradițiilor anterioare anului 1945. În timp ce Polonia și Cehia au optat pentru un bicameralism inegalitar, România, unde o cameră superioară a existat în perioada 1864-1937, a ales un regim bicameral egalitar.

Într-o primă etapă de tranziție, 1990-2000, când Senatul și Camera Deputaților au avut practic puteri cvasi-egale, bicameralismul românesc a exercitat un rol pozitiv, asigurând în mod frecvent dezbateri aprofundate și structurate, mai ales prin intermediul așa numitei navețe legislative³. Cu toate acestea, o serie de disfuncționalități prezente și la nivel parlamentar, ar fi trebuit adoptate cu ocazia revizuirii constituționale din 2003, ca de exemplu:

Odată cu intrarea României în cursa pentru aderare la UE, Parlamentul a fost perceput ca o instituție greoaie, la rigoare inutilă. În acest sens, referendumul propus în 2008, de fostul Președinte al țării, și desfășurat concomitent cu alegerile legislative din acel an, a întrunit o largă majoritate de voturi populare în favoarea eliminării Camerei superioare și instituirii unui parlament monocolor. Acest rezultat a fost posibil, pe de o parte, ca urmare a exploatării superficialității dezbaterilor și populismului inițiatorului, și pe de altă parte a exacerbării la nivelul mass media a imaginii unei camere superioare care blochează acțiunea guvernamentală, suprapunându-se peste acțiunea camerei inferioare, și fiind în concluzie redundantă. Discuțiile în amonte și în

aval de referendum au evidențiat insuficiența pregătire a clasei politice de a dezbate în mod aplicat asupra unui subiect fundamental al democrației actuale, dublată de lipsa de expertiză în materie, aspecte care trebuie evitate pe viitor.

În timp ce discuțiile cu privire la importanța unei camere superioare au fost temporar suspendate în România, datorită schimbării majorității parlamentare, fără însă a fi finalizate într-un anumit sens, în Italia, unde de asemenea există un bicameral egalitar, premierul actual Mateo Renzi a demarat o reformă care vizează înlocuirea Senatului cu o adunare a regiunilor, formată din membri de drept și anumiți membri aleși de către regiuni. Textul în discuție a fost înaintat și adoptat la Senat, ca primă cameră, ceea ce demonstrează acceptarea de către camera superioară italiană a unei reforme din interior⁴. O observație: în timp ce în România atacurile directe la adresa Senatului au avut ca punct de pornire războiul Președinte-Parlament, în Italia această acțiune a fost demarată și ca urmare a efectelor crizei economice, care a pus în discuție cheltuielile publice în condițiile obligativității respectării criteriilor de la Maastricht. În ambele cazuri însă, existența Senatului este considerată ca fiind o instituție aproape inutilă. Mai mult, un anumit populism promovat de o parte a clasei politice poate avea efecte devastatoare în rândul opiniei publice, mai ales în condițiile în care reprezentativitatea la nivel senatorial nu este bine definită și încadrată.

În România, în mod firesc, o serie de întrebări pertinente nu pot fi evitate, în contextul pregătirii unei noi revizuii constituționale: De ce este contestat Senatul, mai mult în raport cu alte instituții? De ce bicameralismul chiar reformat nu mai convinge cetățenii? Este justificată funcționarea unei camere superioare, ținând cont de existența la nivel european a unei instituții care a dobândit putere legislativă considerabilă – Parlamentul European, reprezentantul cetățenilor europeni? Totuși, în virtutea dispozițiilor prevăzute prin Tratatul de la Lisabona, camerele superioare ale parlamentelor naționale ale statelor membre participă cu drepturi egale cu acelea ale camerelor inferioare la procesul de luare a deciziei la nivel european. Diferențierea misiunilor clasice ale unui parlament în ceea ce privește legiferarea și controlul se pot completa reciproc, în contextul în care proiectul european necesită în continuare eforturi substanțiale pentru a fi îmbunătățit⁵.

Reprezentativitatea camerelor superioare

Teoriile clasice referitoare la natura sistemelor parlamentare subliniază că monocameralismul caracterizează statele centralizate, în timp ce bicameralismul constituie fundamental regimul parlamentar al statelor federale⁶. În mod obișnuit, structurile teritoriale caracterizează ceea ce numim reprezentarea componentelor societății naționale, fie prin

intermediul unor gestionari experimentați ai acestor colectivități, fie prin acordarea unei reprezentări parlamentare a acestora⁷.

Membrii camerelor superioare sunt aleși prin vot universal direct sau vot universal indirect, sau printr-o combinație a acestora – ex. Belgia, Spania. Prezența a două camere în sistemele instituționale europene răspunde în primul rând condiției de reprezentare a teritoriilor. Această reprezentare poate fi asigurată în mod egal sau în funcție de numărul populației – Bundesratul german. Există și camere superioare a căror atribuție principală constă în reprezentarea unor categorii de persoane, exemplul clasic fiind în acest sens Regatul Unit, unde Camera Lorzilor, reformată în 1999, este compusă din 90 de membri, aleși din rândul vechilor lorzi ereditari, la care se adaugă, conform tradiției britanice, membrii numiți. Senatul irlandez include reprezentanți socioprofesionali și universitari. Niciun stat Central /Est european nu a conferit Camerei superioare o reprezentare specifică la nivel teritorial sau profesional, excepție fiind Slovenia unde Consiliul național reprezintă interesele sociale, economice, profesionale locale⁸.

Franța

Modelul instituțional francez, instituit de cea de-a V-a Republică în 1958, a prevăzut exercitarea de către Camera superioară a unui rol particular, dar bine definit. Cu toate acestea, Senatul nu a avut o *existență*

liniștită, în acest sens amintim referendumul din aprilie 1969, prin care acesta urma să fie suprimat, dar care, în final, a condus la demisia inițiatorului - președintele Franței, Generalul De Gaulle. Proiectul de regionalizare din aprilie 1969 a vizat instalarea unui Senat mai puțin implicat în dezbaterile naționale, propunând un model de transformare și regionalizare a camerei superioare prin asocierea unei reprezentări a activităților economice, sociale și culturale, destinate să suprapună Senatul cu Consiliul Economic și social. Acest episod subliniază legătura strânsă care a existat între camera superioară franceză și teritoriul Republicii, cetățenii respingând ideea eliminării acestei camere. În esență, Senatul a reprezentat soluția franceză pentru contrabalansarea centralismului administrativ⁹.

Caracterul reprezentativ al Senatului este sub semnul întrebării, în condițiile în care senatorii sunt aleși prin vot universal indirect, dar de gradul doi, pentru că marii electori sunt aleși locali, iar zonele rurale sunt supra-reprezentate¹⁰. De asemenea, electori urbani sunt desemnați de aleșii locali. Dacă ținem cont că, până la reforma constituțională din 2003, senatorii erau aleși pentru o perioadă de 9 ani, remarcăm o provocare de natură constituțională în raport cu dinamica realităților politice interne și internaționale.

Senatul italian, dotat cu aceleași puteri ca și Camera Deputaților și ales prin scrutin proporțional, a creat același dificultăți ca Senatul francez

al celei de-a Treia Republici, prin faptul că locul său în cadrul instituțional a putut fi permanent contestat prin identitatea de putere cu camera inferioară, diferențele legate de mod de scrutin și vârsta de eligibilitate fiind ne semnificative. În acest caz, diversele încercări pentru a-l transforma într-un senat al regiunilor nu au reușit, până la actuala reformă realizată prin legea *Italicum*.

Cehia

Sistemul electoral prevede alegerea senatorilor prin scrutin majoritar, durata mandatului fiind de 6 ani¹¹. (Art 16, al. 2). Ca și în Franța, dizolvarea Senatului este imposibilă. Sunt eligibili candidații care au împlinit 40 de ani și care depun o cauțiune electorală de 20000 coroane. (Art. 19. al. 2). Scrutinul majoritar se desfășoară în 2 tururi, dacă niciun candidat nu a obținut majoritatea absolută în primul tur. (Art. 94).

România

În timp ce în Republica Cehă și Polonia se utilizează reprezentarea proporțională pentru prima Cameră și scrutinul majoritar pentru a doua Cameră, în România ambele camere sunt alese în același timp și în același mod – scrutin proporțional pe listă, până în 2008, și uninominal după 2008. De asemenea, numărul de senatori este disproporționat în raport cu mărimea teritoriului: în România numărul senatorilor este de 141, respectiv 167 în condițiile actualei legi electorale imperfecte, iar în

Polonia, care are un teritoriu de două ori mai mare, numărul senatorilor este 100.

Senatorii din Republica Cehă și Polonia, în primul caz din motive de scrutin iar în al doilea caz dată fiind reprezentarea teritorială electorală (diferită totuși de cea regională), au un mai mare contact cu cetățenii¹².

Camerele superioare și procesul legislativ

În mod fundamental, bicameralismul este inegalitar. Schema clasică a funcționării unui sistem bicameral prevede că în timp ce prima cameră, în virtutea responsabilităților conferite de națiune, este în majoritatea cazurilor aceea care face legile, a doua cameră are în special o putere de ponderare. În prelungire, forma rigidă a bicameralismului este ilustrată de o exercitare cvasi-egală a atribuțiilor celor două camere¹³. În același timp, chiar în regim bicameral, monocameralismul poate evolua, în condițiile în care una din camere – de obicei cea inferioară, exercită prerogative mai mari în raport cu cealaltă – camera superioară. În acest mod, avantajul esențial al existenței a două camere, crearea unei contraponderi în cadrul Parlamentului, nu este întotdeauna un *acquis*. Egalitatea legislativă a celor două camere se manifestă în principal cu ocazia revizuirii constituției, procedură care este însă inconsecventă în raport cu regulile democratice, pentru că acest mecanism este aplicat chiar în state în care

camera superioară este rezultatul unui vot indirect. Regimurile constituționale europene prevăd o anumită stabilitate pentru Camera superioară, pentru că dizolvarea privește în general camera inferioară.

În acest sens, România oferă un contraexemplu, conform Constituției, Parlamentul în ansamblu putând fi dizolvat, în condițiile în care mecanismul greoi al moțiunii de cenzură reușește.

Constituția din 1958 plasează *Senatul francez* pe aceeași poziție de egalitate cu Adunarea Națională, întrucât poate vota legile, în termeni identici, după, eventual, încheierea navei. *Senatul francez* nu poate paraliza activitatea Adunării Naționale, Guvernul având posibilitatea să solicite acestuia să se pronunțe în ultimă instanță (art. 43). Astfel încât, rolul de contrapondere accentuează dezechilibrul în loc să ajute la stabilirea echilibrului. În domeniul legilor organice, rolul *Senatului* devine mai important în virtutea faptului că Adunarea Națională nu poate avea ultimul cuvânt decât prin majoritatea absolută a membrilor săi. Pentru a concluziona, *Senatul* poate acționa în situație de egalitate sau de inferioritate cu camera inferioară, în funcție de politica guvernamentală.

În *Franța*, puterea executivă asupra legislativului s-a manifestat prin recursul la ordonanțe, utilizarea articolului 49-3 din Constituție, fixarea ordinii de zi și întărirea dreptului de inițiativă. Revizia din 2008 a vizat încadrarea articolului 49-3, iar art.

44-3 referitor la pronunțarea Adunării, la cererea Guvernului, printr-un singur vot asupra întregului text în discuție sau numai a unei părți, luându-se în considerare numai amendamentele propuse sau acceptate de Guvern. În esență, bicameralismul francez nu este nici federal, nici egalitar, existând tendința de a se transforma într-un monocameralism de facto¹⁴. Într-un context care nu i-a fost întotdeauna favorabil, s-a dovedit că *Senatul francez* a știut să acționeze ca o adevărată frână instituțională, în raport cu tendințele de accelerare a procesului legislativ. Acest rol a fost îndeplinit în special în anumite perioade de coabitare, 1986-1988 și 1993-1995. Imaginat ca un instrument prin care guvernării se pot opune presiunii exercitate de deputați, *Senatul francez* și-a depășit, nu de puține ori, acest statut. Calitatea lucrărilor *Senatului*, desfășurată în special la nivelul Comisiilor permanente, conferă acestei instituții o credibilitate.

La fel se întâmplă și în *Germania*, unde *Bundesratul* dispune de putere de veto, dar *Bundestagul* cu majoritate absolută poate să treacă de ea. De asemenea, *Bundestagul* poate vota și amenda textul, dar numai indirect, prin votul final și integrator al camerei inferioare.

În conformitate cu sistemul instituțional în curs, *Guvernul italian* este responsabil în fața celor două camere, astfel încât acesta trebuie să se alieze cu partide reprezentând curente politice diferite, ceea ce a condus, în mod frecvent, la instabilitate guvernamentală¹⁵.

Cehia

În raport cu dispozițiile constituționale care pun pe picior de egalitate cele două camere, apar diferențe care decurg din obiectul de stabilitate și continuitate instituțională – imposibilitatea dizolvării Senatului și reînnoirea unei treimi din componența sa la fiecare doi ani. Senatul asigură continuitatea sistemului pentru că poate legifera cu privire la măsuri urgente, în anumite condiții. (Art. 33). În schimb, Senatul nu participă la revizuirea Constituției, nu are dreptul de inițiativă legislativă, să legifereze, să ratifice tratatele internaționale. Mai mult, procedura legislativă este controlată, fiecare act al Senatului necesitând aprobarea Președintelui republicii și a Primului ministru. Acordul celor două camere este necesar cu privire la internaționale, legi electorale, regulament interior (art. 45-48). Guvernul este responsabil numai în fața Camerei deputaților.

Spre deosebire de un deputat, sau un grup de deputați, care are dreptul de a depune o propunere legislativă, senatorii nu au această competență. De asemenea, în cadrul procedurii legislative, Senatul are un rol relativ¹⁶. Camera superioară este obligată să încheie discuțiile asupra unei legi în timp de 30 de zile după transmiterea sa, marja de manevră fiind extrem de restrânsă:

- 1) adoptă propunerea în termenii propuși de Cameră;
- 2) refuză, dar Camera o poate adopta cu majoritatea absolută a deputaților (art. 47, al. 3);

3) Senatul trimite legea însoțită de propunerile de modificare, pe care camera le poate refuza, și care pot fi adoptate cu un nou vot, în condițiile existenței unei majorități absolute;

4) Senatul nu se pronunță asupra legii;

5) acceptă în mod tacit propunerea. Diminuarea rolului Senatului, manifestată în cadrul procesului legislativ este compensată de efectele modului de alegere care favorizează o majoritate de susținere a Guvernului, reprezentând o pondere pentru adoptarea legilor și revizuirile de natură constituțională.

România a urmărit implementarea unui bicameralism egalitar, iar la competențele egale s-au adăugat o serie de atribuții privind alegerea sau revocarea unor autorități de stat. Acordând Senatului aceleași puteri ca și ale Camerei deputaților, primul text constituțional din 1991 a impus o anumită miză dinamicii parlamentare. Nu se poate afirma că bicameralismul românesc a fost riguros, cel puțin până la revizuirea constituției din 2003, pentru că Parlamentul reunit a avut ultimul cuvânt. În context, rolul de contrapondere al Senatului a fost puternic diminuat, din motive legate de numărul mai mic al membrilor acestei camere.

Eficacitatea atribuțiilor celor două camere nu este realizată în prezent decât parțial. Revizia din 2003 a conferit Camerei Deputaților o

anumită consolidare, aceasta devenind camera de decizie în majoritatea legislației, Senatul având un rol de reflexie pentru legile organice privind funcționarea statului și tratatele internaționale¹⁷. Eliminarea procedurii de mediere a condus la lectura definitivă în prima Cameră sesizată. Continuarea parlamentarismului egalitar este susținută de faptul că desemnarea Avocatului poporului, desemnat până în 2003 de Senat, revine în prezent camerelor reunite.

În virtutea unui bicameralism parțial, nefiind rezultatul unei reprezentări specifice și înscriindu-se mai mult într-o continuitate istorică decât relevând dintr-o necesitate de ordin funcțional și democratic, camerele superioare ale noilor democrații europene au reușit într-o mică măsură să aibă un rol activ în funcționarea instituțională, din lipsa de soluții constituționale și mijloace de acțiune adecvate. Îndeplinind într-o mică măsură un rol de echilibru instituțional, *bicameralismul a fost de față, reprezentând de fapt un monocameralism dublat*¹⁸. În ansamblu, participarea la procesul legislativ și calitatea legilor apare ca fiind mai bine asigurată în țările în care funcționează parlamentarismul inegalitar. Aceste disfuncționalități s-au manifestat în primul rând prin numărul foarte mare de ordonanțe de urgență, care nu a încetat să crească de la o legislatură la alta.

Perspectivile unui bicameralism consolidat

Continuarea menținerii acelorași puteri decurgând din reprezentare și durata mandat, conduce la lipsa de justificare a existenței a două camere, mai ales în condițiile unui control parlamentar atenuat.

Propunerile în vederea unei reevaluări a camerei superioare trebuie să admită că, împotriva disfuncționalităților evidente, Senatul are capacitatea de a sigura echilibrarea sistemului instituțional. Considerat ca un parlamentarism în oglindă, regimul constituțional românesc reclamă o schimbare majoră pe termen scurt. Într-un context general defavorabil parlamentarismului, apreciem că Senatul ar putea, prin modificarea funcționării sale în anumite puncte cheie, să-și justifice, pe de o parte, locul său în sistemul instituțional actual, și, pe de altă parte, să creeze un pol de stabilitate, care să asigure o contrapondere la Camera Deputaților.

Transferul puterii legislative către Bruxelles a devenit o realitate într-o Federație de state națiune. Prezența unei a doua camere este însă susținută și prin dispozițiile Tratatului de la Lisabona cu privire la rolul parlamentelor naționale¹⁹.

Ținând cont de constrângerile severe impuse de volumul mare de legislație, dintre care cea mai mare parte este europeană, și de necesitatea adoptării lor într-un timp scurt, Senatul trebuie să aibă un rol de aprofundare, mult mai vizibil decât până în prezent, pentru că trebuie să

reprezinte, la rândul său, o Cameră de dezbateri europeană.

Senatul are capacitatea de a legifera în perspectivă europeană prin abordarea unor teme cu scadență legislativă pe termen mediu și lung – energie, mediu, politică de vecinătate. Un studiu al parlamentului englez relevă că 50% din legislație va privi în anul 2050 noile tehnologii. Importanța rolului camerelor superioare este ilustrată de menționarea unei inițiative a Președintelui Convenției europene, Valéry Giscard d'Estaing, care viza instituirea la nivel european a unui Congres al popoarelor, idee care, deși nu a fost susținută, demonstrează că reflecția parlamentară reprezintă o condiție a democrației, mai ales în prezent, când constrângerile în materie s-au amplificat atât la nivelul statelor membre, cât și al UE²⁰.

Transformarea Senatului într-o cameră a regiunilor poate reprezenta o altă axă de reflexie, plecând de la luarea în considerare a unei reprezentări a tradițiilor istorice a provinciilor române. În acest sens, Senatul ar putea dobândi un rol mult mai vizibil, ținând cont de ponderea populației rurale în România. În acest cadru, minoritățile ar avea o posibilitate de exprimare mai bine conturată, reluând tradiția prezenței acestora în istoria comună. Prin comparație, într-o țară cu populație extrem de scăzută la nivelul comunelor, Franța, reprezentarea spațiilor, în prezent în curs de deșertificare, constituie principalul argument

pentru a menține o cameră superioară.

Rolul Senatului poate să fie privilegiat în domenii bine definite, precum politica externă, amenajarea teritoriului. Și aici există exemple la nivel european care pot fi preluate în context național – Camera Lorzilor, Franța.

Nu credem că o reluare a instituției senatorului de drept, cu un anumit grad de independență, așa cum a figurat în Constituția din 1923, poate fi reluată în prezent, dar o prelungire a mandatului senatorial la 6 ani apare ca fiind logică, făcând diferența față de mandatul aleșilor naționali – deputații, pe baza și a bunei funcționări a unei dispoziții asemănătoare în constituțiile din Franța sau Cehia. Apreciem că un amendament în acest sens va putea crea noi perspective pentru camera superioară de a lucra în sensul unei capacități de reflecție și aprofundare legislativă sensibil întărite.

Frecvența alegerilor, prezidențiale, legislative și europene, va genera pe termen mediu schimbări ale majorităților parlamentare la perioade scurte, iar coabitarea la nivel intern și reprezentarea instituțională în plan extern pot interacționa convergent sau divergent. Separarea termenelor de alegere a celor două camere va avea un rol esențial în revigorarea parlamentarismului în România. Această diferențiere, preluată sau adaptată după modelele prezentate, creează premise pentru dezvoltarea unei anumite continuități instituționale și asigurarea unui sprijin

pentru acțiunile președintelui sau guvernului, după caz.

O schimbare a modului de alegere al senatorilor ar fi în beneficiul cetățenilor și ar contribui la o nouă relegitimare a Parlamentului bicameral în ansamblu. Pentru că, o intervenție astăzi împotriva camerei superioare, ar putea continua, exemple istorice există, și împotriva celeilalte camere, bineînțeles într-un context intern și internațional grav, care trebuie eliminat ca ipoteză, dar nu ignorat, și ne referim aici la exemplul recent oferit de conflictul Președinte – Parlament în România. Un Senat care să fie format din reprezentanți ai categoriilor sociale și ai colectivităților locale, alese prin vot universal direct, ar avea deplină justificare, în raport cu disfuncționalitățile actuale manifestate în momente critice pentru interesul național.

Concluzii

Apartenența la UE implică o modificare profundă a sistemului de control și aplicare a legislației europene. Impasul în care se găsește sistemul de separație a puterilor în România intervine într-un context în care în interiorul Uniunii există presiuni pentru o reformă instituțională substanțială.

Note

¹ Annabelle Hubeny-Belsky, *Le changement de régime politique en République Tchèque (1989-2000): la*

În mod evident, camera superioară română nu trebuie să fie considerată ca principala instituție responsabilă pentru disfuncționalitățile sistemului instituțional. Dar acest sistem nu va putea evolua în condițiile în care definiția clară și eficientă a competențelor celor două camere nu este bine realizată.

Apreciem că revizia constituțională în curs oferă o bună oportunitate pentru o evaluare echilibrată a etapelor parcurse de regimul parlamentar, existând premise pentru ca, ținând cont de experiențele interne și externe, să se poată propune un sistem revigorat și coerent, care să răspundă la provocările specifice care, în mod sigur, se vor intensifica.

Orice revizuire constituțională trebuie să admită că bicameralismul este fundamentat pe teritoriile naționale, trebuie să promoveze calitatea legislației, reprezentativității și exercitării controlului parlamentar.

Evaluând avantajele și dezavantajele sistemului bicameral, observăm că menținerea acestuia poate conduce la confuzia între puteri și orienta mecanismul instituțional în direcția unei colaborări mai flexibile și coerente, precum și la reglementarea conflictelor de natură instituțională și reducerea disfuncționalităților care au caracterizat frecvent sistemul nostru parlamentar după 1990.

place du droit constitutionnel, Université d'Auvergne, Presses Universitaires de la Faculté de Droit de Clermont-Ferrand, 2000, pp. 356-357.

- ² Georges Burdeau, Francis Hamon, Michel Troper, *Droit Constitutionnel*, 24e édition, LGDJ, 1995, p. 203.
- ³ Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. II, Lumina Lex, București, 2000, pp. 85-88.
- ⁴ *Le bicamérisme à la française: un enjeu pour la démocratie*, Actes du colloque, Senat, 17 mai 2014, p. 86.
- ⁵ Protocolul nr. 2 privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității, anexat Tratatului de la Lisabona.
- ⁶ *Les Parlements dans le monde*, vol. 1-2, Union Interparlementaire, Bruxelles, 1986.
- ⁷ Jean Mastias, Jean Grange, *Les Chambres supérieures des Parlements de l'Europe Occidentale*, Economica, Paris, rue Hericart, 1991, pp. 58-60.
- ⁸ *Ibidem*, p. 62.
- ⁹ Pierre Pactet, *Institutions politiques. Droit Constitutionnel et institutions politiques*, 12e édition, Paris, Montchrestien, 2001, pp. 1-7.
- ¹⁰ Yves Meny, *Politique comparée*, 4e édition, Montchrestien, Paris, 2009, pp. 218-219.
- ¹¹ „Constitution de la République Tchèque, figurant dans l'ouvrage de Michel Lesage, *Les Constitutions d'Europe centrale, orientale et balte*, La documentation française, 1995.
- ¹² Marie-France Verdier, „Les secondes chambres dans les États unitaires d'Europe centrale et orientale”, *Civitas Europa*, n° 11, 2003, p. 27.
- ¹³ Jean Gicquel, *Droit constitutionnel et institutions politiques*, 12e édition, Paris, Montchrestien, 2004, pp. 123-131.
- ¹⁴ *Le bicamérisme à la française: un enjeu pour la démocratie*, Actes du colloque, Senat, 17 mai 2014.
- ¹⁵ *Constitutions of the EU Member States*, Madrid, 2010.
- ¹⁶ Annabelle Hubeny-Belsky, *op. cit.*, p. 364.
- ¹⁷ Art. 75, *Constituția României*, revizuită în 2003.
- ¹⁸ Marie-France Verdier, *op. cit.*, p. 33.
- ¹⁹ Protocolul no. 1 privind rolul parlamentelor naționale în Uniunea Europeană și Protocolul no. 2 privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității, Tratatul de la Lisabona, versiune consolidată <https://www.consilium.europa.eu/uedocs>
- ²⁰ Marian Popa, *Le défis de la Roumanie face au processus d'élargissement de l'UE*, Éditions Universitaires Européennes, Saarbrücken, 2010, pp. 261-262.

Bibliografie

- Burdeau, Georges; Hamon, Francis; Troper, Michel, *Droit Constitutionnel*, 24e édition, LGDJ, 1995.
- Drăganu, Tudor, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. II, Editura Lumina Lex, București, 2000.
- Gicquel, Jean, *Droit constitutionnel et institutions politiques*, 12e édition, Montchrestien, Paris, 2004.
- Hubeny-Belsky, Annabelle, *Le changement de régime politique en République Tchèque (1989-2000): la place du droit constitutionnel*, Université d'Auvergne, Presses Universitaires de la Faculté de Droit de Clermont-Ferrand, 2000.
- Mastias, Jean; Grange, Jean, *Camerele superioare ale Parlamentului în Europa Occidentală*, Economica, rue Hericart, Paris.

- Meny, Yves, *Politique comparée*, 4e édition, Montchrestien, Paris, 2009.
- Pactet, Pierre, *Institutions politiques. Droit Constitutionnel et institutions politiques*, 12e édition, Montchrestien, Paris, 2001.
- Popa, Marian, *Le défis de la Roumanie face au processus d'élargissement de l'UE*, Éditions Universitaires Européennes, Saarbrücken, 2010.
- Prelot, Marcel, „La République senatoriale”, revue *Politique*.
- Verdier, Marie-France, „Les secondes chambres dans les États unitaires d'Europe centrale et orientale”, *Civitas Europa*, n° 11, 2003.
- Constitutions of the EU Member States*, Madrid, 2010.
- Le bicamérisme à la française: un enjeu pour la démocratie*, Actes du colloque, Senat, 17 mai 2014.
- Protocolul no. 1 privind rolul parlamentelor naționale în Uniunea Europeană și Protocolul no. 2 privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității*, Tratatul de la Lisabona, versiune consolidată
<https://www.consilium.europa.eu/uedocs>